

ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ СЕРЕДНЬОДЕННОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ЗА ЛИСТКОМ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

© Нікітіна Я.В., 2014

Розглянуто процес розрахунку середньоденної заробітної плати для нарахування матеріального забезпечення за тимчасової втрати працездатності та відображення в системі бухгалтерського обліку розрахунків з відшкодування працівникам втраченого заробітку. Досліджено методику розрахунку середньоденної допомоги з тимчасової втрати працездатності для різних категорій найманих працівників, зокрема для добровільно застрахованих осіб.

Ключові слова: застрахована особа, добровільно застрахований, листок непрацездатності, найманий працівник, нарахування допомоги, середньоденна заробітна плата, тимчасова непрацездатність.

Y.V. Nikitina

Ivan Franko National University of Lviv

THE FEATURES OF COMPUTING AVERAGE DAILY WAGE FOR THE CALCULATION OF TEMPORARY DISABILITY

© Nikitina Y.V., 2014

The scientific article the features of accounting of payments for insurance and reporting in accordance with applicable law are considered. The process of calculating the average wage per day to charge the material security while temporary disability and representation of workers' lost earnings compensation calculations in the business accounting is considered in the article. Reveals the method of calculating refunds for various types of social insurance are some controversial points in calculating such amounts.

The features of calculating benefit for temporary disability, depending on the cause of disability: total temporary disability, caring for a sick family member, temporary disability related to pregnancy and childbirth are analyzed. Examples of calculation of the average wage per day for the employee in an insurance case and reflection the accounting in a table are considered. The methods of average benefit calculation for the period of disability for different categories of employees including the ones who work part-time and who are voluntarily insured are researched. Formulated some proposals for improving the calculation of financial security in the system of voluntary insurance.

Key words: average wage per day, calculation of payments, disability leaf, employee, insured person, temporary disability, voluntarily insured.

Постановка проблеми. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування, право на яке гарантує Конституція України, захищає інтереси працездатного населення у випадках, коли їх діяльність переривається через важливі обставини або ж після виходу на пенсію. Соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності забезпечує відшкодування працівникам втраченого заробітку в разі настання страхового випадку, а саме тимчасової непрацездатності внаслідок хвороби працівника, з догляду за хворим членом сім'ї, за вагітністю і пологами. Процес розрахунку

допомоги з тимчасової непрацездатності є доволі складним та має багато особливостей, що підлягають детальному висвітленню у поданому матеріалі.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження питань сфери соціального страхування з тимчасової втрати працездатності викладені у публікаціях таких авторів, як Л. Польовик, Т. Прощина, В. Циганенко, Г. Васільєв, В. Нагорний, С. Пантелійчук та ін.

Мета статті. Метою статті є дослідження особливостей процесу розрахунку середньоденної заробітної плати для обчислення розміру матеріального забезпечення з тимчасової втрати працездатності; розроблення пропозицій з цього питання.

Виклад основного матеріалу. Підставою для призначення допомоги з тимчасової непрацездатності є виданий у встановленому порядку листок непрацездатності, а в разі роботи за сумісництвом – його завірена копія. Відповідно до Інструкції про порядок заповнення листка непрацездатності, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 3 листопада 2004 року № 532/274/136-ос/1406 (далі – Інструкція), на лицьовому боці листка непрацездатності повинна бути вказана повна назва та місцезнаходження закладу охорони здоров'я, що підтверджується штампом і печаткою цього закладу “Для листків непрацездатності”; дата видачі; прізвище, ім'я, по батькові непрацездатного (повністю); вік (кількість повних років цифрами); стать (підкреслюється); місце роботи: назва і місцезнаходження підприємства, на якому працює непрацездатний (повністю). Вносять дані про первинний і заключний діагнози хворого та шифр діагнозу, однак якщо в листку непрацездатності не вказано діагноз, це не може бути підставою для відмови в оплаті такого листка непрацездатності. Причина непрацездатності визначається підкресленням потрібного коду у відповідній графі. Важливою є інформація про призначений лікарем режим (стаціонарний, амбулаторний, постільний, домашній, санаторний, вільний тощо), який зазначається у відповідній графі лицьового боку. У графі “Стати до роботи” після зазначення числа і місяця робиться запис: “З'явився працездатним”, якщо пацієнта визнано працездатним.

Допомога з тимчасової непрацездатності не оплачується у разі навмисного заподіяння шкоди своєму здоров'ю, якщо травму було одержано під час вчинення кримінального правопорушення або внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння. За період перебування найманого працівника - застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням листки непрацездатності не оплачуються. Якщо період лікарняного листка припадає на чергову відпустку, тоді з написанням заяви застрахованою особою відпустка переривається, а працівнику відшкодовують втрачений заробіток за період, що припав на чергову відпустку.

Правила нарахування допомоги з тимчасової втрати працездатності та обчислення середньої заробітної плати регламентує “Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим соціальним страхуванням”, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 року № 1266.

У Порядку йдеться, що розрахунковим періодом, за який обчислюється середня заробітна плата (дохід) для розрахунку страхових та оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця, є період роботи за останнім основним місцем роботи (зайняття підприємницькою діяльністю) перед настанням страхового випадку, протягом якого застрахована особа працювала та сплачувала страхові внески або за неї сплачувалися страхові внески [1].

Відповідно до цього порядку розрахунковий період для нарахування матеріальної допомоги – це останні шість повних календарних місяців, що передують місяцю, в якому настав страховий випадок. У випадку, якщо працівник пропрацював менше цього терміну, середня заробітна плата обчислюється за фактично відпрацьовані календарні місяці, за які сплачено страхові внески, а якщо відпрацьовано менше місяця – за фактично відпрацьовані дні (години), але обчислюється з нарахуваної заробітної плати, з якої сплачуються страхові внески, але не вище від розміру середньої заробітної плати за всіма видами економічної діяльності в місяці, що передує місяцю, в якому настав страховий випадок.

Це стосується також найманих працівників, які працюють неповний робочий день (робочий тиждень), які виконували роботи (надавали послуги) згідно з цивільно-правовими договорами, сумісників та добровільно застрахованих осіб.

Середня заробітна плата (грошове забезпечення) застрахованої особи обчислюється, враховуючи нарахувану заробітну плату за видами виплат, що містять основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати (зокрема в натуральній формі), які визначаються згідно з нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Закону України “Про оплату праці” [1].

Якщо працівник відпрацював лише частину місяця, в якому йому було нарахувано матеріальну допомогу чи премію, то до розрахунку середньоденної зарплати включається лише частина цих виплат, еквівалентна відпрацьованим дням у місяці.

У разі, коли на підприємстві, в установі та організації встановлено неповний робочий день (робочий тиждень), середня заробітна плата обчислюється, враховуючи частину місячної тарифної ставки (посадового окладу), встановленої працівникові на момент настання страхового випадку, що відповідає графіку його роботи [1].

Середньоденну заробітну плату (дохід, грошове забезпечення) обчислюють діленням нарахуваної за розрахунковий період заробітної плати (оподатковуваного доходу, грошового забезпечення), з якої сплачувалися страхові внески, на кількість відпрацьованих робочих днів у розрахунковому періоді – за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням (у частині призначення допомоги з тимчасової непрацездатності) або на кількість календарних днів за розрахунковий період (без урахування календарних днів, не відпрацьованих з поважних причин, – тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка з догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (або шестирічного віку) [1].

У випадку, коли працівниця, перебуваючи у відпустці з догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та шестирічного віку, знову подає до розрахунку листок непрацездатності за вагітністю і пологами, то середньоденну заробітну плату обчислюють діленням окладу, передбаченого для її посади на момент настання страхового випадку, на середньомісячну кількість календарних днів (коефіцієнт 30,44).

Допомога з тимчасової втрати працездатності визначається з врахуванням відсотка, що залежить від трудового стажу працівника (60 % за страхового стажу до 5 років, 80 % – за страхового стажу від 5 до 8 років або 100 % – за страхового стажу понад 8 років). 100 відсотків середньої заробітної плати незалежно від стажу передбачено при розрахунку тимчасової непрацездатності за вагітністю і пологами, а також для осіб, віднесених до 1–4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та особам, на яких поширюється чинність Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” [1]. У прикладі 1 розглянуто методику розрахунку допомоги з тимчасової непрацездатності.

Приклад 1. Згідно із листом непрацездатності застрахована особа була відсутня на роботі в зв'язку з тимчасовою втратою працездатності 9 календарних днів (від 21 липня 2014 року до

29 липня 2014 року), 7 з яких припадають на робочі. На перші 5 календарних днів припадає 5 робочих днів. Розрахунковий період для обчислення середньої заробітної плати становить 6 календарних місяців, у якому працівник відпрацював 129 робочих днів. Сумарний заробіток працівника за цей період становив 20 540 грн., страховий стаж – 9 років. Потрібно визначити суму допомоги з тимчасової втрати працездатності для робітника й утримати ЄСВ.

1. Визначимо середньоденний заробіток робітника, враховуючи сумарний заробіток за останні шість місяців роботи, кількість відпрацьованих днів та відсоток, відповідно до страхового стажу (понад 8 років):

$$(20\,540 : 129 * 100\%) : 100\% = 159,22 \text{ (грн.)}$$

2. Нарховуємо допомогу за робочі дні хвороби, що припадають на перші п'ять календарних днів тимчасової втрати працездатності і оплачуються за рахунок коштів підприємства:

$$159,22 * 5 = 796,10 \text{ (грн.)}$$

3. Нарховуємо допомогу за робочі дні хвороби (починаючи з шостого дня), оплата яких проводиться за рахунок коштів Фонду:

$$159,22 * 2 = 318,44 \text{ (грн.)}$$

4. Розрахуємо загальну суму допомоги з тимчасової втрати працездатності:

$$796,10 + 318,44 = 1\,114,54 \text{ (грн.)}$$

5. Здійснюємо утримання єдиного соціального внеску із суми допомоги з тимчасової непрацездатності:

$$(1\,114,54 * 2\%) : 100\% = 22,29 \text{ (грн.)}$$

Для обліку розрахунків з органами соціального страхування у Плані рахунків передбачено Рахунок 65 “Розрахунки за страхуванням”.

На рахунку 65 ведеться облік розрахунків за відрахуванням на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, за індивідуальним страхуванням персоналу підприємства, страхуванням майна та за іншими розрахунками за страхуванням.

За кредитом рахунку 65 “Розрахунки за страхуванням” відображаються нараховані зобов'язання за страхуванням, а також одержані від органів страхування кошти; за дебетом – погашення заборгованості та витрачання коштів страхування на підприємстві.

Аналітичний облік ведеться за кожним видом зборів і відрахувань, за страхувальниками та окремими договорами страхування [2].

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій оплата найманим працівникам перших п'яти днів тимчасової непрацездатності відображається за дебетом рахунку 94 “Інші витрати операційної діяльності” і кредитом рахунку 66 “Розрахунки за виплатами працівникам”.

Нарахування суми матеріального забезпечення решти днів до відновлення застрахованою особою працездатності, що здійснюються за рахунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, відображається за дебетом субрахунку 378 “Розрахунки з державними цільовими Фондами” і кредитом рахунку 663.

Надходження матеріального забезпечення на спеціальний рахунок підприємства для виплати допомоги найманим працівникам відображається за дебетом рахунку 31 “Рахунки в банках” і кредитом рахунку 378, а виплата цієї допомоги працівникам відображається за дебетом рахунку 66 і кредитом рахунку 30 “Каса” або 31 “Рахунки в банках”.

Приклад 2. Працівнику бухгалтерії в липні нараховано заробітну плату 3 500,00 грн. і допомогу по тимчасовій непрацездатності за перші п'ять календарних днів за рахунок підприємства – 796,10 грн., за наступні дні за рахунок Фонду соціального страхування – 318,44 грн. Підприємству присвоєно 29 клас професійного ризику (ставка ЄСВ – 37,58 %). Проведення відобразимо у таблиці.

**Кореспонденція рахунків щодо нарахування та утримання ЄСВ із зарплати
та допомоги по тимчасовій непрацездатності працівника**

№ з/п	Зміст операції	Дт	Кт	Сума
1	2	3	4	5
1.	Нараховано:			
	Заробітну плату	92	661	3 500,00
	Допомогу за рахунок підприємства	94	663	796,10
	Допомогу за рахунок фонду соцстраху	378	663	318,44
2.	Нарахований ЄСВ:			
	На заробітну плату (37,58%)	92	651	1 315,30
	На допомогу за рахунок підприємства (37,58%)	94	651	299,17
	На допомогу за рахунок Фонду (37,58%)	94	651	119,67
3.	Утриманий ЄСВ:			
	Із заробітної плати (3,6 %)	661	651	126,00
	З допомоги за рахунок підприємства (2,0 %)	663	651	15,92
	З допомоги за рахунок Фонду (2,0 %)	663	651	6,37
4.	Утриманий ПДФО:			
	Із заробітної плати $(3\,500 - 126) \cdot 0,15$	661	641	506,10
	З допомоги за рахунок підприємства $(796,10 - 15,92) \cdot 0,15$	663	641	117,03
	З допомоги за рахунок Фонду $(314,4 - 6,37) \cdot 0,15$	663	641	46,81
5.	Видано з каси:			
	Заробітна плата	661	301	2 867,90
	Допомога по ТВП за рахунок підприємства	663	301	663,15
6.	Надійшла допомога від Фонду на окремий рахунок	311	378	318,44
7.	Видана допомога за ТВП за рахунок Фонду після компенсації Фондом на окремий рахунок	663	301	265,26

У разі, коли робочий час підсумовується або його облік ведеться в годинах, а також, коли в місяцях розрахункового періоду, за який обчислюється середня заробітна плата або в період, за який виплачується допомога, встановлено неповний робочий день, для розрахунку застрахованій особі допомоги по тимчасовій непрацездатності та оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця застосовується середньогодинна заробітна плата [1].

Середньогодинна заробітна плата обчислюється діленням нарахованої за розрахунковий період заробітної плати на кількість відпрацьованих годин застрахованою особою у зазначений період.

Якщо застрахована особа працює за сумісництвом, страхові виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами та оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця здійснюються на підставі копії листка непрацездатності, виданого в установленому порядку, засвідченої підписом керівника і печаткою за основним місцем роботи та довідки про середню заробітну плату за основним місцем роботи середньоденна (середньогодинна) заробітна плата (дохід) за місцем роботи за сумісництвом обчислюється діленням нарахованої за розрахунковий період заробітної плати (оподаткованого доходу), з якої сплачувалися страхові внески, на кількість відпрацьованих робочих днів (годин), а для розрахунку допомоги за вагітністю та пологами – на кількість календарних днів у відповідному періоді розрахункового періоду за основним місцем роботи [1].

Середній дохід добровільно застрахованої особи обчислюють, враховуючи суму оподаткованого доходу (прибутку), з якого сплачувалися страхові внески [1].

Доцільно було б переглянути цей пункт, адже не завжди добровільно застрахована особа має дохід від ведення підприємницької діяльності. Отже, якщо в місяці, який входить до розрахунку, застрахована особа показує збиток, але одночасно і сплату єдиного внеску з мінімальної заробітної плати, виникає питання, як саме слід обчислювати середньоденну допомогу. Розрахунок матеріальної допомоги за листком непрацездатності для добровільно застрахованих осіб доцільно було б здійснювати, враховуючи фактично сплачені суми єдиного внеску, а не з отриманого доходу.

Розрахунки середнього доходу добровільно застрахованим особам здійснюють робочі органи виконавчих дирекцій фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Робочі органи виконавчих дирекцій фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування мають право перевіряти обґрунтування видачі довідок про середню заробітну плату, достовірність зазначених у них відомостей шляхом звіряння даних, зазначених у довідках, з відомостями про нараховану заробітну плату на підприємствах, в установах чи організаціях або з базою даних персоніфікованого обліку застрахованих осіб Пенсійного фонду та базою даних ДПА [1].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, слід систематизувати основні принципи та правила розрахунку матеріального забезпечення по листках непрацездатності, а також ретельно здійснювати нарахування допомоги у випадку тимчасової непрацездатності. Доцільно також переглянути розрахунок матеріального забезпечення для добровільно застрахованих осіб, наприклад, проводити його, зважаючи на фактично сплачені суми єдиного внеску протягом розрахункового періоду.

1. *Порядок обчислення середньої заробітної плати, затверджено постановою КМУ від 8 лютого 1995 року № 100; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>;*
2. *Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30 листопада 1999 року № 291; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>*